

3. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. Психологический очерк: Книга для учителя. – 3-е изд. – М.: Просвещение, 1991. – 93 с.
4. Гинецинский В.И. Основы теоретической педагогики: Учебное пособие. – С-Пб: Изд-во СПбГУ, 1992. – 152 с.
5. Зеленцова А.С. Развитие личности школьника в учебном процессе. – М.: Педагогика, 1989. – 144 с.
6. Каган М.С. О прикладном искусстве. – Л.: Художник РСФСР, 1961. – 160 с.
7. Кан-Калик В.А. Педагогическая деятельность как творческий процесс: Обзорная информ. / В.А.Кан-Калик (подгот.); НИИ проблем высшей школы. Отдел науч. информ. – М., 1977. – 64 с.
8. Канцедикас А. Искусство и ремесло. К вопросу о природе народного искусства. – М.: Изобразительное искусство, 1977. – 120 с.
9. Петровский А.В. Личность, деятельность, коллектив. – М.: Политиздат, 1982. – 255 с.
10. Пономарьов А. П., Артюх Л.Ф., Косьміна Т. В. та ін. Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник. – К.: Либідь, 1994. – 256 с.
11. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Трудове навчання. 5-9 класи. – К.: Перун, 2006. – 312 с.
12. Типові навчальні плани для основної та старшої школи загальноосвітніх навчальних закладів у структурі 12-річної школи // Книга вчителя трудового навчання (обслуговуючі види праці): Довідково-методичне видання /Упоряд. Н.Б.Лосина, Б.М.Терещук. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – С. 149-180.
13. Художественная культура и развитие личности: Проблемы долгосрочного планирования / Отв. ред. Ю.У.Фохт-Бабушкин. – М.: Наука, 1987. – 223 с.

УДК 37. 013. 73 (44)

Т.Г. Харченко

ФРАНЦУЗЬКА ФІЛОСОФІЯ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ ПРО ГУМАНІЗАЦІЮ ОСВІТИ

У статті висвітлено погляди французьких філософів-екзистенціалістів на розвиток особистості й місце людини в педагогічному процесі.

The article outlines the ideas of French existential philosophers about personality development and man's place in education process.

Актуальність даного дослідження зумовлена тим, що в сучасній вітчизняній системі освіти наявна зміна парадигм. У зв'язку з цим дуже своєчасним є вивчення зарубіжного педагогічного досвіду країн, де розвиток особистості давно став головним ресурсом суспільства й держави в цілому. А саме досвіду Франції, яка має сформовані традиції в галузі теорії та практики гуманізації освіти.

В останні десятиліття філософія освіти й виховання стала особливо актуальною. Філософи й педагоги в кожному епоху прагнуть з'ясувати, що ж означають поняття “виховувати”, “розвивати здібності” людини. Філософія екзистенціалізму лягла в основу численних напрямків сучасного виховання й освіти, оскільки червоною ниткою через усю її філософію проходить думка про те, що “виключно людина володіє існуванням і належить дати виявити кожній істоті всі її здібності” [9]. У цьому смислі екзистенціалізм проявляється як істинний гуманізм.

У ході аналізу літератури з проблеми дослідження з'ясувалося, що історико-педагогічні й історико-філософські праці, що спеціально розглядають особливості процесу гуманізації освіти у Франції ХХ століття, практично відсутні. Проблеми гуманістичного спрямування шкільної соціалізації у країнах Західної Європи, зокрема у Франції, висвітлено в роботах Н.Лавриченко. В історико-філософських публікаціях (Вдовіна І., Візгін В.,

Гайденко П., Ковалдо Г., Кузнецов В., Любутін К., Куцепал С., Табачковський В., Хамітов Н., Шалашенко Г.), безсумнівно, аналізуються проблеми, що цікаві з погляду педагогіки (проблема людини, теорія пізнання). Проте філософсько-педагогічні погляди французьких екзистенціалістів в них викладені описово, поверхово й стисло. Серед багатьох сучасних дослідників існує думка про те, що філософи-екзистенціалісти применшують значення виховання й освіти в процесі формування особистості. Вони дорікають філософії життя в роздуванні “суб’єктності” “Я” до немислимих меж за рахунок викрадення “суб’єктності” всього іншого; у пошуку немислимого “транс’єкта”, що не досягається словами; у формуванні “суб’єктності” людини без обмежень, що веде до виховання істоти без норм і правил. Усе це, на їхню думку, “суперечить як сутності будь-якого виховного впливу, так і принципам гуманізму, якому виховання покликане служити” [9]. Ми вважаємо, що подібна критика екзистенціальної концепції формування людини зовсім поверхнева й необґрунтована. У зв’язку з цим, автор статті ставить на меті з’ясувати погляди французьких філософів-екзистенціалістів на розвиток особистості й місце людини в педагогічному процесі.

У 30-х роках вплив зарубіжної філософії (“екзистенціалістське неогегельянство”, феноменологія та фрейдизм, що прийшли з Німеччини) у сполученні з певними літературними впливами зумовив ту форму, в якій у Франції почала розроблятися нова “філософія людини”, а саме: екзистенціалізм (від лат. *existentia* – існування). Провідними напрямками світської філософії стає атеїстичний екзистенціалізм (Жан Поль Сартр (J.-P. Sartre) (1905 – 1980); Альбер Камю (A. Camus) (1913 – 1960), Моріс Мерло-Понті (M. Merleau-Ponty) (1908 – 1961), Сімона де Бовуар (S. de Beauvoir), а релігійної – томізм (Жак Маритен (J. Maritain) (1882 – 1973), Габріель Марсель (G. Marcel) (1889 – 1973). Значним впливом користуються також персоналізм (Емманюель Муньє) (E. Mounier) (1905 – 1950), тейярдизм (П’єр Тейяр де Шарден) (P. Teilhard de Chardin) (1881– 1995).

“Під екзистенціалізмом ми розуміємо таке вчення, що уможливлює людське життя”, – говорить Ж.-П. Сартр [4]. У центрі уваги французьких філософів-екзистенціалістів знаходяться питання про людське існування, про місце й роль людини в суспільстві, про особисту відповідальність за вибір життєвих шляхів.

Прогрес людства французькі філософи-екзистенціалісти пов’язують з існуванням “цільного й самобутнього індивіда, упевненого у власних силах, і тим самим пізнаваного у своїй індивідуальності”. Французькі екзистенціалісти переконані в тому, що “особистість – це не дана Богом або природою якість, а завойоване людиною достоїнство”. Вони вважають, що її структура індивідуальна, одночасно **суб’єктивна й об’єктивна**. “Вона нам не дана повністю ні зсередини, ні ззовні; і тим більше один раз на все життя”. Вона є “творчим синтезом, головна відмітна риса якого – перебороти свій нинішній стан”. Своє ж головне завдання філософія екзистенціалізму бачить у тому, щоб досягти природу цього синтезу й “подолання себе собою” [9].

Якщо ми згадаємо філософсько-педагогічні концепції епохи Відродження, Просвітництва, утопічного соціалізму тощо, то побачимо, що французькі мислителі вирішального значення у формуванні особистості надавали вихованню й розглядали його як цілеспрямований, спеціально організований і свідомо здійснюваний процес. Філософи-екзистенціалісти, у свою чергу, називали подібне виховання “догматичним, традиційним, категоричним і ретрансльованим” [9]. Б. Шарбоно, видатний французький педагог ХХ століття, критикуючи систему освіти, зазначав: “Про існуюче виховання можна сказати, що воно в найширшому значенні є “спокушанням безневинних”: воно не знає, що таке особистість дитини, і нав’язує їй кодекс поведінки дорослої людини, соціальну нерівність, створену дорослими, придушує формування характеру й усвідомлення свого покликання авторитетом формального знання” [7]. Виховання треба реформувати шляхом відновлення цілісності індивідуальної й соціальної людини, – переконаний Е. Муньє [11].

Представники філософії існування шукали відповідь на питання, у чому полягає мета виховання й від кого залежить виховання дитини та формування людини. Виходячи з

постулату про те, що існування передуює сутності, вони говорили, що “людина спочатку існує, зустрічається, з’являється у світі, і тільки потім вона визначається” [4]. У зв’язку з цим, екзистенціалісти були в пошуках таких шляхів формування особистості, які б “підтримували індивіда в його становленні, змушували б його йти шляхом своєї долі, завжди бути готовим заново розпочати свій шлях” [9]. Мета ж виховання, на їх думку, “полягає не в тому, щоб зробити особистість, а в тому, щоб пробудити її, оскільки за визначенням, особистість – це покликання, і її не можна створити шляхом дресирування” [11].

Отже, справжнє гуманне виховання не може мати за мету зліпити дитину за мірками конформізму, що панує в родині, державі, соціальному оточенні, або обмежитися пристосуванням її до тої функції, яку їй необхідно буде виконувати, ставши дорослою. Екзистенціалістський гуманізм імпліцитно веде до прояву людиною постійного зусилля, що спирається на екзистенціальну мораль, згідно з якою суб’єкт формується з життя. Подібне зусилля вони називають “наполегливим створенням себе собою” [9: 75]. Засуджуючи своїх попередників за природний, соціальний або науковий детермінізм у формуванні індивіда, вони по-своєму вирішували проблему ролі й місця людини як у житті, так і в педагогічному процесі. У зв’язку з цим, розглянемо більш докладно, що нового привнесла французька філософія екзистенціалізму в осмислення проблеми формування людини, чим зумовлена його “суб’єктність” і “об’єктність” у педагогічному процесі.

Що ж собою являє “суб’єктність” людини відповідно до філософії екзистенціалізму? Основний її принцип, згідно з Ж.-П. Сартром, полягає в тому, що “оскільки людина уявляє себе вже після того, як починає існувати, і проявляє волю вже після того, як починає існувати й після цього пориву до існування, то вона є лише те, що сама із себе робить” [4]. Людина, на думку П. Тейяра де Шардена, – це “не статичний центр світу, як він довго вважав, а вісь і вершина еволюції, що набагато краще” [5: 19].

Ми вже згадували про те, що екзистенціалізм нерідко дорікають за звеличування “суб’єктності “Я” до немислимих розмірів. Але це не так. Концепцію “суб’єктності” людини у філософії екзистенціалізму можна уявити у вигляді таких основних положень. Слово “суб’єктивізм” має два значення, – пояснює Ж.-П. Сартр. Суб’єктивізм означає, з одного боку, що індивідуальний суб’єкт сам себе вибирає, а з іншого – що людина не може вийти за межі “людської суб’єктивності”. Саме друге значення і є глибокий смисл екзистенціалізму, – стверджує Сартр. Кожний з нас, вибираючи себе, вибирає всіх людей. При цьому відкривається цілий світ, який ми називаємо інтерсуб’єктивністю. У цьому світі людина вирішує, чим є вона, і чим є інші [4].

Учитуючись у твори французького екзистенціаліста М. Мерло-Понті, усе чіткіше усвідомлюєш, що відносини людини й світу в його концепції нерозривно пов’язані із взаєминами людини й людини. “Світ, – писав учений, – не вичерпується тим, що він існує фізично, “у-собі”, “сам-по-собі”; світ, що сприймається, дійсно існує, якщо він сприймається “іншими”; “у-собі” може з’явитися тільки після того, як з’явився “інший” [1: 235]. А під справжнім гуманізмом французький філософ розуміє ставлення однієї людини до іншої й творення спільної загальної для всіх людей історії.

Серед звинувачень, що висувуються французьким екзистенціалістам, чітко звучить і те, що їх філософія закликає людину поринути у квієтизм відчаю. На що Сартр відповідає, що навчання, яке він викладає, прямо протилежне квієтизму, оскільки воно стверджує, що реальність – у дії. Воно навіть іде далі й заявляє, що людина є не що інше, як проект самої себе. Людина існує лише настільки, наскільки себе здійснює. Вона являє собою, отже, не що інше, як сукупність своїх вчинків, не що інше, як власне життя [4].

У свою чергу екзистенціалісти критикують класичну філософію, яка, віддаючи перевагу розуму у формуванні особистості, недооцінювала значення дії. “Ми – не глядачі світу й тим більше буття, – говорить Г. Марсель, – ми – його учасники. А якщо це так, то потрібно вийти за межі горизонту об’єктивності, у який включені й наука, і вся на ній заснована філософія, і перейти до нового горизонту й нової мови” [2]. “Сучасна ж філософія

зближує розум і дію, відкриваючи дію в розумі й розум, або більш точно, духовність, у дії” [9].

Таким чином, ми бачимо, що згідно з філософією екзистенціалізму, “суб’єктність” людини обумовлена природною необхідністю діяти, що “вимагає від особистості подолання себе, бажання рахуватися у своїх учинках з іншими, штовхає його постійно до нових ідеалів, до виконання людської долі, і робить головним чинником індивідуального формування” [9].

Говорячи про об’єктивний характер формування людської особистості, ми погоджуємося з Г. Марселем, який вважає, що на відміну від “світу об’єктивності” у сфері “існування зникає межа між суб’єктом та об’єктом” [2]. Ж.-П. Сартр заявляє: “Наша теорія – єдина теорія, що надає людині гідність, єдина теорія, що не робить з неї об’єкт” [4]. У зв’язку з цим, досить цікавими є міркування Е. Мунье, який, виключаючи будь-який детермінізм, називає рух персоналізації “розривом з монотонною фатальністю, що панує в матерії” [11]. “Особистість – це не об’єкт, нехай навіть найдосконаліший, який, як і всякі інші, ми пізнавали б ззовні. Особистість – єдина реальність, яку ми пізнаємо й одночасно створюємо зсередини. З’являючись усюди, вона ніде не дана заздалегідь” [11].

Представник французького екзистенціального неотомізму Ж. Маритен, визнаючи, що джерелом людської цінності є прагнення до Бога, стверджував, що в “самій природі людини міститься “божественний закон”, що Людина володіє свободою волі, і тому її життя не має провіденціального сценарію, а є лише його начерком” [3: 485].

Насправді, якщо існування передує сутності, то посиленням на раз назавжди дану людську природу нічого не можна пояснити. “Внутрішні ресурси особистості не визначені заздалегідь: те, що вона виражає, не вичерпує її, те, що зумовлює, не поневолює”, – говорить Е. Мунье [11: 107]. Він наполегливо підкреслює думку про те, що особистість не може задовольнитися тим, що підкорена природі, у якій народилася, тим, що лише відчуває її вплив. Вона звертається до природи, щоб крок за кроком перетворювати її та пристосовувати до своїх потреб [11: 127]. Отже, “немає ніякої природи людини, як немає й Бога, який би її задумав”, – стверджують французькі екзистенціалісти. Інакше кажучи, немає детермінізму, “людина вільна, людина – це свобода” [4]. Таким чином, вона, не маючи ніякої підтримки й допомоги, “засуджена” щоразу винаходити з себе людину [4].

Однак, якщо неможливо знайти універсальну сутність, яка була б людською природою, то все ж існує “якась спільність умов людського існування” [4]. Не випадково французькі мислителі ХХ століття частіше говорили про умови людського існування, ніж про людську природу. Під ними вони розуміють, з більшою або меншою мірою ясності, “сукупність апріорних меж, які окреслюють фундаментальну ситуацію людини в універсумі” [4]. Як пояснення Ж.-П. Сартр зазначає: історичні ситуації змінюються: людина може народитися рабом у язичницькому суспільстві, феодалним сеньйором або пролетарем. Не змінюється лише необхідність для неї бути у світі, бути в ньому за роботою, бути в ньому серед інших і бути в ньому смертною [4]. Отже, згідно з французькою філософією екзистенціалізму, “об’єктність” людини обумовлена не природною організацією, а спільністю умов людського існування.

Розвиток особистості, на думку французьких екзистенціалістів, є наслідком еволюції її динамічного мислення, яке, у свою чергу, “формується реальністю”. З одного боку, індивідуальні особливості людини описані ними як результат її інтелектуальних і розумових здібностей. “Наш характер, – пише Л. Брюншвіг, – залежить від напруги, що визначається поєднанням розумових здібностей” [6]. Тоді він є раціональним поєднанням складових його елементів, відповідностей і сполучень, схвалень і протиріч. У такому випадку “уявлення про розум є невіддільним від уявлення про людину”, – констатує А. Лаланд [8].

Однак, з іншого боку, у цій концепції Л. Брюншвіга й А. Лаланда, наприклад, природа розуму відрізняється від класичних доктрин. На їх думку, саме вона “покликана адаптувати істоту до умов фізичного й соціального життя через пошук істинної правди” [6: 8]. Природа мислення – напруга розуму, що здійснюється для того, щоб пристосуватися до зовнішнього світу завдяки концептуальній структурі безкінечно створюваної й відтворюваної по мірі

складностей і прогресу. При такому становищі речей розум, безумовно, піддається перманентному впливу. У результаті чого він набуває “індивідуальної гнучкості, ніжних подиву здібностей адаптації до обставин, до прояву невичерпної винахідливості” [12]. До того ж, вважає М. Мерло-Понті, “рефлексія захоплює саме себе й переміщується в невразливу суб’єктивність, по цей бік буття й часу” [10].

Свою думку про те, що центральним феноменом прояву внутрішньої активності людини є рефлексія, П. Тейяр де Шарден обґрунтовує таким чином. З точки зору, якої ми дотримуємося, – говорить він, – рефлексія – це здатність свідомості “зосередитися на самій собі й оволодіти самою собою як предметом думки”, “здатність уже не просто пізнавати, а пізнавати саму себе; не просто знати, а знати, що знаєш”. Людина, охоплюючи своїм рефлексуючим розумом не тільки себе, але й усю навколишню її Природу стає осередком Всесвіту, що приступив за її допомогою до самопізнання й тим самим до самопізнання самої себе [5]. Як наслідок, істота, яка рефлектує, через зосередження на самій собі раптово стає здатною розвиватися в новій сфері. Насправді ж, на думку філософа, це виникнення нового світу. Абстракція, логіка, обдуманий вибір і винахідливість, математика, мистецтво, розраховане сприйняття простору й тривалості, тривоги й мріяння кохання... Уся ця діяльність внутрішнього життя не що інше, як збудження знову утвореного центру, що запалюється в самому собі, – переконаний П. Тейяр де Шарден. “Будучи такими, які рефлектують, ми не тільки відрізняємося від тварини, але ми інші порівняно з нею. Ми не просто зміна ступеня, а зміна природи, як результат зміни стану” [3: 732].

Ці міркування впритул підводять до думки про те, що розвиток людини зумовлений природою її розуму, яка, у свою чергу, є результатом роботи осягнення складових частин знання й особистості.

Надзвичайно цікавим є те, що філософи-екзистенціалісти виходили із заперечення одночасно абсолютного розуму класичної філософії й абсолютного об’єкта традиційних емпіриків. Оскільки, на їхню думку, “непорушного” існування ніколи немає, воно постійно розвивається й еволюціонує. Адже існування передує сутності, відповідно, буття існує перш, ніж його можна визначити яким-небудь поняттям. Істина сама є суб’єктивною, вона також перебуває в процесі становлення, як і істота, яка її пізнає. Філософи-екзистенціалісти наполягають “не тільки на їх безкінечному прогресі, але також і на їх тісній однодумності, подвійному становленні раціональності й об’єктивності” [6]. У зв’язку з цим, екзистенціалісти дорікали сучасним вихователям у тому, що насправді ті зайняті лише теперішнім моментом, обмежуючись, таким чином, вузькими й штучними часовими межами.

Вищенаведене дає підстави дійти висновку: “об’єктність” людини в педагогічному процесі зумовлена її інтелектуальними розумовими здібностями й соціумом, що постійно розвивається. Людина постійно випробовує на собі зміни навколишньої соціальної дійсності, як наслідок, вона повинна постійно адаптуватися до змін.

Цілком очевидно, що французька філософія екзистенціалізму, в остаточному підсумку, актуалізує проблему створення себе міркуванням і дією. Розглянемо, який же вплив ці положення зробили на виховання людини ХХ століття.

З одного боку, розвиток мислення як способу адаптації людини до зовнішнього світу виражається в методах загального виховання й навчання як відкритим проявом розумових здібностей, так і чітко окресленими позиціями. Міркування французької філософії екзистенціалізму про природу й роль розуму кардинально змінили парадигму освіти у Франції у ХХ столітті. Догматичне виховання, що носило вербальний характер, де думка, правило, закон, принципи були спочатку вивчені й потім неухильно застосовані, надмірна довіра “речам”, так зване “реалістичне” виховання були замінені концепцією гуманізації освіти, де на перше місце виходила особистість того, кого навчають, його інтереси та індивідуальні здібності. Убогість виховного догматизму, що походить від традиційної філософії, також як філософії, центрованої виключно на знаннях речей і світу, що виходять від емпіризму й позитивізму, призвели до подолання авторитаризму й інтуїтивних прийомів у педагогічному процесі.

На зміну їм прийшло використання активних методів навчання й виховання, головний і загальний хід яких – виклик живого міркування того, хто навчається, реальними проблемами. Ідеться саме про те, щоб “упровадити” знання в індивідуальне цілісне сприйняття людини для того, щоб воно завершилося й оформилося в її свідомості. Відкриваючи світ і речі, які його становлять, першорядним завданням людини є досягти його феномени в цей момент, у їхньому індивідуальному призначенні, а не проводити назад нові об’єкти до понять уже відомих, як це роблять ідеалізм або реалізм. Це дозволяє стверджувати, що для філософії екзистенціалізму знання – творення, постійний пошук, реалізація проекту. Як бачимо, видатні французькі педагоги того часу формулювали принципи цього оновлення системи навчання з точки зору філософії екзистенціалізму, заснованої на розумі.

Ці принципи вказують також на цінність досвіду як у загальній підготовці, так і в професійній; досвіду, що веде до індивідуального міркування та значною мірою до відтворення й індивідуального перетворення самого суб’єкта, ніж до набуття знань. Цей процес свідчить про те, що “діяльність розуму можлива не в результаті послідовного поєднання численних розрізнених частин абсолютного знання й відштовхування від уже сформульованої думки, а в результаті своєрідного органічного розвитку” [13]. Досвід спрямовує розум і мислення, їх підтримує в істині, відвертає від “видатного стійкого знання, яке не вміє нічого відтворювати”, сприяє адаптації до світу, залучаючи при цьому всі особисті ресурси суб’єкта педагогічного процесу [13].

Прагнучи, насамперед, “спровокувати” розум явищами зовнішнього світу, спонукати мислення до розумової діяльності, той, кого навчають, розглядає подібну розумову діяльність як необхідність глибокого міркування над даними реального життя. Важливим є те, що саме ця реальність буде проблемою для суб’єкта, який навчається. А те занепокоєння, що спонукує виявити цю розумову напругу з метою здобути перемогу над собою, – більш, ніж просте засвоєння знань; воно веде до тренування розуму, згодом – до *культури* професійної придатності [9].

Завдяки прямому розумінню реальності й сприйняттю того, що ця реальність означає, виховний вплив екзистенціалізму ставить за мету зараз глибоке знання людиною речей і самої себе. Очевидно, що сучасні методи наголошують на волі, що викликає дію, і духовності, яку вона таїть у собі, оскільки екзистенціалісти впевнені в тому, що ніяка поведінка не може бути адекватною лише в результаті агітації, адже подолання себе здійснюється дією.

Так що спрямованість роботи в глибокодумність, антиінтелектуалізм якої часто очевидний, виключає апріорі готові ідеали; рекомендує кожному суб’єкту дослідження дією, тобто дійові ставлення “Я” до світу й особливо до іншого, з метою особистого пізнання й самоствердження. Під цим французька освіта й виховання ХХ століття мала на увазі свободу індивідуальної поведінки, на відміну від традиційних директив, що захищають, які не в змозі були “підготувати автономію своєю гетерономією” [9].

Отже, ми бачимо, що французькі філософи-екзистенціалісти, закликаючи до духовних особливостей і якостей дії, спонукаючи роботу розуму, трансформовану у творче зусилля з метою збагатити індивіда в процесі його адаптації до світу, зробили надзвичайно важливий крок в осмисленні проблеми формування активного суб’єкта в педагогічному процесі. Відповідно до їх філософсько-педагогічної концепції, виховувати – це означає повернути істоту до первісної реальності. Для того, щоб вона змогла “розправити плечі” в цій ситуації у своїй поведінці, своїй внутрішній діяльності, своєму відкритті світу; це підвести суб’єкта до того, щоб “узяти на себе в братній боротьбі, яким буде смисл правди, що добувається, ризик спілкування людини з людиною” [9].

Як бачимо, згадувані нами філософи зробили надзвичайно важливий крок в осмисленні основ формування повноцінного суб’єкта суспільства, який вільний від сліпого поклоніння авторитетам і який покладає всю відповідальність на себе. Відповідно до філософії екзистенціалізму, гуманізація освіти – процес, направлений на формування

цілісної, гармонійно розвинутої особистості. Людина ХХ ст. одночасно є суб'єктом і об'єктом педагогічного процесу. Як об'єкт педагогічного процесу вона являє собою індивідуальність, якій допомагають розвиватися й перетворюватися, а як суб'єкт є особистістю, яка розвивається, прагне до творчого самопрояву, задоволення своїх потреб, інтересів і прагнень, здатна до активного засвоєння педагогічних впливів або опору їм. Дійсно, перед нами вже інший об'єкт виховання, захищений від сваволі вчителя, єдиного раніше суб'єкта педагогічного процесу.

Звичайно, у межах однієї статті важко простежити, як історично змінювалися філософсько-педагогічні погляди французьких учених на проблему людини в педагогічному процесі. Тому перспективи подальшої розробки вбачаємо у вивченні ідей гуманізму в філософсько-педагогічних концепціях французького постмодернізму.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вдовина И.С. Судьба человека – жить совместно с другими людьми // Мерло-Понти М.В защита философии / Пер. с франц. и послесл. И.С. Вдовиной – М.: Изд-во гуманитарной лит., 1996. – С. 234 – 247.
2. Визгин В. Философия надежды Габриэля Марселя // Габриэль Марсель. Опыт конкретной философии / Пер. с фр. В. Большакова, В. Визгина. – М.: Республика, 2004. – С. 199 – 211.
3. Любутин К.Н., Саранчин Ю.К. История западноевропейской философии. – М.: Академ. проспект, 2005. – 800 с.
4. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм. – Сумерки богов / Сост. и общ. ред. А.А. Яковлева: Перевод. – М.: Политиздат, 1989. – 398 с.
5. Тейяр де Шарден П. Феномен человека – М.: Устойчивый мир, 2001. – 232 с.
6. Brunshvigg L. De la connaissance de soi. – P.U.F., 1931.
7. Charbonneau B. La fabrication des bons élèves. – Esprit, 1937.
8. Lalande A. La raison et les normes. – Hachette, 1948.
9. Leif F. Inspirations et tendances nouvelles de l'éducation. – Delagrave, 1967. – 120 p.
10. Merleau-Ponty M. Phénoménologie de la perception. – Paris: Gallimard, 1945, 344 p.
11. Mounier E. Le personalisme. – Presses Universitaires de France, 1949. – 207 p.
12. Roustan. La raison et la vie. – P.U.F., 1948.
13. Wallon H. Origine du caractere. – P.U.F., 1957.

УДК 37.048.4

М.О. Ховрич

ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА СИСТЕМИ ОСВІТИ

У статті розглянуто місце професійної орієнтації в загальній системі підготовки спеціалістів. Проаналізовано завдання та функції державної служби зайнятості в аспекті профорієнтації шкільної молоді. Проаналізовано Положення про організацію професійної орієнтації населення та визначено причини недостатньої реалізації його на практиці.

In clause the place of professional orientation in general system of preparation of the experts is considered. Is analysed tasks and functions of a state service of employment rather of professional orientation of school youth. The Rule about organization of professional orientation of the population is analysed and the reasons of insufficient realization it in practice are determined.

Професійна орієнтація, як соціальне явище тісно пов'язана з розвитком суспільства. Вона з'явилась в Радянському Союзі на початку ХХ століття, в основному, як психотехніка. В середині 30-х років у силу різних як об'єктивних, так і суб'єктивних причин вона була практично нівельована. Найбільша увага суспільства до профорієнтації була звернута у 80-х роках минулого століття. Саме в цей час професійна орієнтація розглядається як багатоаспектна, систематична діяльність педколективів шкіл, сім'ї, виробничих та медичних